

ХУЛОСАИ НИҶОИИ

шурои диссертатсионии 6D.KOA-069 назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории
Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни барои дарёфти
дараҷаи илмӣ номзади илм

Парвандаи аттестатсионии № 1

Қарори шурои диссертатсионӣ аз 26.04.2023, № 6

Барои сазовор дониستاني Забирова Меҳринисо Элбеговна, шаҳрванди
Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмӣ номзади илмӣ филология.

Диссертатсияи Забирова Меҳринисо Элбеговна дар мавзӯи «Тасвири
«боди сабо» дар ғазали асри XIV», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади
илмҳои филология аз рӯи ихтисоси 10.01.04 - Таърихи адабиёт, равобити
адабӣ дар ҷаласаи шурои диссертатсионии 6D.KOA-069-и назди Донишгоҳи
давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни (734003, шаҳри
Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121; фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии
назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-уми декабри соли 2022, таҳти
№308) 20-уми январи соли 2023, суратмаҷлиси №2 ба ҳимоя қабул гардидааст.

Довталаби дараҷаи илмӣ Забирова Меҳринисо Элбеговна 5-уми январи соли
1970 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таваллуд шудааст. Соли 1993 факултети
филологияи тоҷики Донишкадаи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи
Қандил Ҷӯраев (ҳоло ДДОТ ба номи С. Айни)-ро бо ихтисоси муаллими
забон ва адабиёти тоҷик хатм карда, то соли 1997 ба ҳайси ассистент дар
кафедраи методикаи таълими ибтидоии факултети педагогикаи Донишкадаи
давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Қ. Ҷӯраев (ҳоло ДДОТ ба номи С.
Айни) кор кардааст. Аз соли 1997 то 1998 дар Пажӯҳишгоҳи илмҳои педагогии
Тоҷикистон (ҳоло Пажӯҳишгоҳи рушди маориф ба номи Абдурахмони Ҷомии
АТТ) ба сифати ходими илмӣ ифои вазифа намудааст. Аз соли 2002 то ба ҳол
дар кафедраи забон ва адабиёти тоҷики Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба
номи Шириншох Шохтемур ҳамчун муаллими калон қору фаъолият дорад.

Диссертатсия дар кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи
давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни иҷро шудааст.

Роҳбари илмӣ – доктори илмӣ филология, профессор Исрофилниё
Шарифмурод Раҳимзода.

Муқарризони расмӣ – Мақсудов Бадриддин, доктори илмӣ филология,
профессори кафедраи таърихи адабиёти тоҷики Донишгоҳи миллии
Тоҷикистон ва Турсунов Ғолиб Абдусабурович, номзади илмӣ филология,
мудири кафедраи филологияи Осиеи Шарқӣ ва Ҷанубии Донишгоҳи
байналмилалӣ забонҳои хоричии Тоҷикистон ба номи Сотим Улугзода ба
диссертатсия тақризи мусбат пешниҳод намудаанд.

Муассисаи пешбар – МДТ «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав», дар тақризи мусбати худ, ки аз ҷониби мудирӣ кафедраи таърихи адабиёти тоҷик, номзади илми филология Аҳмадов Сафармад, доктори илми филология Тағаймуродов Рустам, котиби илмии ҷаласа –номзади илми филология Ҳақимов Саъдулло ва имзою муҳри ректори муассиса, доктори илми биология, профессор Давлатзода С.Х. пешниҳод шудааст, қайд намудааст, ки диссертатсияи номзади Забирова Меҳринисо Элбеғовна дар мавзӯи «Тасвири «боди сабо» дар ғазали асри XIV» ба талаботи бандҳои 31-37-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филология аз рӯйи ихтисоси 10.01.04 - Таърихи адабиёт, равобиги адабӣ сазовор мебошад.

Муқарризон ва муассисаи пешбар бо дарназардошти муқаррароти бандҳои 67-70 ва 74-75-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, интихоб ва таъин гардидаанд. Интихоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар ба он асоснок мегардад, ки онҳо мутахассисони бевоситаи соҳаи адабиётшиносӣ буда, дар корҳои илмӣ таҳқиқотӣ фаъолона иштирок менамоянд ва дар ин самт асару мақолаҳои зиёде таълиф кардаанд, ки мазмуну муҳтавои онҳо ба мавзӯи диссертатсияи мазкур иртибот дорад.

Довталаби дараҷаи илмӣ доир ба мавзӯи диссертатсия 7 мақолаи илмӣ ба нашр расонидааст, ки аз ин номгӯй 5 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷоп расидаанд. Маводи интишоргардида нуктаҳои асосӣ, натиҷаҳо ва мазмуни диссертатсияро инъикос намуда, саҳми шахсии муаллифро собит менамоянд.

I. Таълифоти муаллиф дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи

Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон:

[1-М]. Забирова, М.Э. Шарҳу тавзеҳ ва таърифи “боди сабо” дар фарҳангу лугатҳо ва рисолаҳои таҳқиқотӣ / М.Э. Забирова // Паёми ДДОТ ба номи С.Айнӣ.- Душанбе, 2019. №2 (79). – С. 235-238.

[2-М]. Забирова, М.Э. Тасвири “боди сабо” дар ашъори шоирони асри X / М.Э. Забирова // Паёми ДДОТ ба номи С.Айнӣ.- Душанбе, 2019. -№4 (81). – С. 186-190.

[3-М]. Забирова, М.Э. Тасвири “боди сабо” дар ашъори шоирони асрҳои XI-XIII / М.Э. Забирова // Суханшиносӣ. Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии АИ ҶТ - Душанбе, 2019, №4. - С.147- 158 .

[4-ҲМ]. Забирова, М.Э. Боди сабо воситаи маърифат ва тасвири бадеӣ дар ғазалиёти Хоча Ҳофизи Шерозӣ / М.Э. Забирова // Паёми Донишқадаи забонҳо - Душанбе, 2019; №4 (36).- С. 51-59. (бо ҳаммуаллифии Ш.Р. Исрофилниё).

[5-М]. Забирова, М.Э. Талмех аз устураи пайгамбарон бо корбурди “боди сабо” дар газалҳои шоирони асри XIV / М.Э. Забирова // Паёми ДДОТ ба номи С.Айнӣ- Душанбе, 2019, №5 (100). – С. 182-186

II. Мақолаҳои муаллиф дар маҷмуаҳо ва нашрияҳои дигари илмӣ:

[6-М]. Забирова, М.Э. Тасвири зебоҳои табиат дар ашъори шоирони асри X-XI / М.Э. Забирова // Маводи конференсияи ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи “Муносибати босалоҳият ба таълим ва мушкилоти татбиқи он дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ”. - Душанбе, 2021.- С.37-40.

[7-М]. Забирова, М.Э. Тасвири боди сабо дар ашъори Камоли Хучандӣ / М.Э. Забирова // Маводи конференсияи ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи “Масъалаҳои назариявӣ ва амалии муносибати босалоҳият ба таълим”. - Душанбе, 2022.- С.21-26.

Ба автореферати диссертатсия аз муассиса ва муҳаққиқони зерин тақризиҳо ба шӯрои диссертатсионӣ ворид шудаанд:

1. Тақризи Юсуфов Умриддин – доктори илми филология, сарҳодими шӯбаи таърихи адабиёти Институти забон ва адабиёти ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакии АМИТ мусбат буда, дар он ба автореферати диссертатсия як эроди гирифта шудааст: 1) Хуб мешуд, калимаи “шабгире”-“шабгирӣ” ва “гулпираҳан”, “гул” аз “пираҳан” ҷудо навишта мешуд, маънии матлуб ба даст меомад.

2. Тақризи номзади илми филология, мудири кафедраи журналистикаи телевизион ва радиошунавоии МДТ “ДДФСТ” ба номи М.Турсунзода Мирзода З.Қ. низ мусбат буда, дар он эроду пешниҳодҳои зерин манзур шудаанд: 1) Дар автореферати диссертатсия тақрори байтҳои шоирон ба назар мерасанд; 2) Дар автореферат бархе ғалатҳои имлоӣ ва техникӣ ба мушоҳида мерасанд.

3. Дар тақризи номзади илми филология, дотсенти кафедраи адабиёти тоҷики Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳо ба номи С.Улугзода Боев Шавкат ба дастовардҳои довталаб ва аҳамияти назарӣ амалии таҳқиқ таъкид гардида, ба автореферат ду эроди гирифта шудааст: 1) Хуб мебуд, агар унвонҷӯ хулосаи боби дуюм ва сеюмро мукамалтар менамуд; 2) Дар рисола баъзе ғалатҳои имлоӣ ва китобатӣ ҷой доранд, ки ислоҳи онҳо мувофиқи мақсад хоҳад буд.

4. Тақризи номзади илми филология, муаллими калони филиали Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М.В. Ломоносов дар ш. Душанбе Музаффарова Шахло Мирзобадаловна дар маҷмуъ мусбат буда, дар он ду эроди зикр шудааст: 1). Беҳтар мебуд, агар унвонҷӯ дар фишурдаи диссертатсия санъати ихомро низ шарҳ меод; 2). Дар фишурдаи диссертатсия баъзе ғалатҳои техникӣ ва имлоӣ дида мешаванд.

Шӯрои диссертатсионӣ қайд менамояд, ки аз тарафи довталаби дараҷаи илмӣ дар асоси иҷро кардани таҳқиқоти илмӣ:

-унвонҷӯ Забирова Меҳринисо Элбеғовна тавҷам бо иҷро кардани таҳқиқоти илмӣ бо истифода аз назарияҳо ва равишҳои илмӣ-таҳқиқотии маъмул ба омӯзиши

тасвирҳои шоирона дар газали асри XIV пардохта, кори илми аз нигоҳи адабиётшиносӣ арзишмандро **ба анҷом расонидааст**;

-бори нахуст дар адабиётшиносии тоҷик бо истифода аз лугату фарҳангҳо ва шарҳову рисолаҳои тадқиқотии гузаштаву муосир мафҳуми “боди сабо” равшан гардида, сайри таърихии тасвири он аз ибтидои адабиёти форсӣ-тоҷикӣ то асри XIV **мушаххас шудааст**;

- тасвири “боди сабо” дар газалиёти шоирони асри XIV мавриди таҳқиқи гузардаи монографӣ **қарор гирифтааст**;

- “боди сабо” ба ҳайси маърифат ва тасвири бадеӣ дар газалиёти шоирони асри XIV таҳқиқ шуда, хусусиятҳои бадеӣ ва арзиши маърифатӣ эстетикӣ он ба дурустӣ **муайян гардидааст**;

-мафҳуми рамзии ирфонии *сабо* коркард шуда, усули корбурд ва вазифаву мушаххасоти он дар ашъори шоирони орифи ин аҳд бо шавоҳиди шеърӣ **собит шудааст**;

- таъйини ҳунари шоирӣ ва завқу саликаи зебошинохтӣ шоирон хангоми корбурди мафҳуми “сабо” аз бозёфтҳои муҳимми диссертатсия **ба шумор меравад**.

Аҳаммияти назариявӣ таҳқиқот ба он асоснок карда шудааст, ки маводи диссертатсия, натиҷаҳои таҳқиқи илмӣ ва равиши таҳқиқӣ муаллиф, пеш аз ҳама, дар он аст, ки хулосаҳои диссертатсия ва маводи он метавонад барои равшанӣ андохтан ба яке аз масоили камомӯхташудаи адабиёти классикӣ форсӣ-тоҷикӣ, тасвирҳои шоирона дар мисоли газалиёти шоирони асри XIV муфид хоҳад буд. Ҳамчунин, хангоми навиштани китобҳои дарсии таърихи адабиёти форсӣ-тоҷикӣ барои муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва донишқадаву донишгоҳҳо, бахусус таърих ва хусусиятҳои жанрии газал ва дигар алоқамандони эҷоди бадеӣ ҳамчун маводи назарии илмӣ ёри расонида метавонад.

Дар чараёни таҳлилу баррасии мавзӯ аз афкори назарӣ ва таҷрибаҳои илмӣ донишмандону ховаршиносони маъруфи ватанию бурунмарзӣ, аз ҷумла Ризо Бароханӣ, Маликушшуаро Баҳор, Шафеи Кадканӣ, Абдулҳусайни Зарринқӯб, Забеҳуллоҳ Сафо, Баҳоуддин Хуррамшоҳӣ, Маҳмуди Футухӣ, В.Г. Белинский, Е.Э. Бертелс, Э.Е. Шаталов, М.Ю.Лотман, Д.С.Лихачёв, М. Рейснер, А.Мирзоев, А.Афсаҳзод, А. Сатторзода, Х.Шарифов, Б. Мақсудов, Ш.Р. Исрофилниё ва дигарон истифода шуда, андеша ва дастовардҳои илмӣ онҳо ҳамчун заминаҳои назарии таҳқиқ корбурд гардидаанд.

Дар диссертатсия тарзу усул ва шеваву равишҳои гуногун, аз ҷумла таҳқиқи муқоисавию таърихӣ, матншиносӣ, қиёсӣ татбиқӣ ва омӯрӣ муназзам истифода шудааст.

Аҳаммияти натиҷаҳои бадастовардаи доктлаби дараҷаи илмӣ дар амалия, чунин тасдиқ карда мешаванд, ки маводи манзуршуда, натиҷаи таҳқиқ ва хулосаҳои илмӣ он дар навиштани таърихи адабиёт, алаҳхусус адабиёти асри XIV, китобҳои дарсӣ, курсу семинарҳои ихтисос доир ба ташаккулу таҳаввули газал, тасвирҳои шоиронаву образҳои шеърӣ дар адабиёти форсӣ-

точикӣ барои донишҷӯён ва доираи васеи хонандагон истифода шавад. Ҳамчунин, дастовардҳои диссертатсия хангоми омӯзиши таҳаввулу тақомули газали форсӣ-тоҷикӣ дар садаи XIV, таҳқиқи ашъори шоирони ин даврон метавонад муфид бошад.

Баррасии эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ дар он зоҳир мегардад, ки дар таҳқиқи диссертатсионӣ аз концепсияҳои илмӣ ва назарияи адабиётшиносони хориҷию ватанӣ истифода шудааст. Дар маҷмуъ, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ аз дақиқияти маълумот, мутобиқат намудани ҳаҷми маводи таҳқиқ, коркарди натиҷаҳои таҳқиқ, ҳаҷми интишорот ва интиҳоби методҳои таҳқиқ бармеояд. Хулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқ пешниҳод гардидаанд.

Саҳми шахсии докталаби дарёфти дараҷаи илмиро дараҷаи дарки масъалаҳои дар диссертатсия баррасишуда, натиҷаҳо ва хулосаҳои асосии кор, муқаррароти ба ҳимоя пешниҳодшуда ва мустақил ифода шудани нуқтаи назари ӯ нисбат ба мавзӯи таҳқиқ таъйид мекунанд. Таърих, баррасӣ ва коркарду таҳлили мавзӯи диссертатсионӣ маҳсули фаъолияти чандинсолаи муаллиф мебошад. Саҳми фардии муҳаққиқ дар омӯзиш ва баррасии дақиқи тасвири бодӣ сабо дар адабиёти форсӣ-тоҷикӣ, ҷамъоварии маводи зиёди сарчашмаҳо ва таҳлилу муайян намудани мушаххасоти онҳо, омӯзиши назарияҳои донишмандони ватанию хориҷӣ дар робита ба мавзӯи таҳқиқ ва муқоисаи онҳо, омода намудани мақолаю маърузаҳо ва нашри онҳо доир ба мавзӯи диссертатсия зоҳир мегардад. Мавзӯи мазкур бори нахуст дар адабиётшиносии тоҷик ба таври системанок ва густарда дар шакли диссертатсия аз ҷониби муаллиф мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст.

Дар ҷаласаи шурои диссертатсионии 6D.KOA-069-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С.Айнӣ аз 26 апрели соли 2023 дар бораи сазовор донистани Забирова Меҳринисо Элбеговна ба дараҷаи илмии номзади илми филология қарор қабул карда шуд.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар шурои диссертатсионӣ 15 нафар, аз ҷумла 5 нафар докторони илм аз рӯи ихтисоси 10.01.04 – Таърихи адабиёт, равобити адабӣ иштирок доштанд.

Дар овоздиҳӣ 14 нафар иштирок намуд. Аз 14 нафар аъзои ба ҳайати шурои диссертатсионӣ шомилбуда овоз доданд: тарафдор – 14 нафар, муқобил – нест, бетараф – нест, бюллетенҳои беъътибор – нест.

Раиси шурои диссертатсионӣ
д.и.ф, профессор

Салихов Ш.А.

Котиби илмии шурои диссертатсионӣ
д.и.ф, профессор
26.04.2023.

Восиева Р.Қ.